

การตีความภาษาตามหลักพุทธธรรมเพื่อประสิทธิภาพการสื่อสาร*

Language Interpretation on Buddhist Principles for Effective Communication

เอกฉัต จารุมธีชชน

Ekkachat Jarumetheechon

วิทยาลัยสงฆ์บุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buriram Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: ekachatcharumetheechon66@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีความมุ่งหมายเพื่อเสนอความหมายและความสำคัญของภาษากับการตีความเพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพสูงสุด เกิดประโยชน์สมบูรณ์ ทั้งต่อบุคคลและสังคม โดยอาศัยหลักพุทธธรรม ภาษา คือ เครื่องมือสื่อความหมายให้เข้าใจซึ่งกันและกัน มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ เสียง แบบสร้างและความหมายที่มี 4 ลักษณะสำคัญคือ ความหมายคงที่ ความหมายแคบเข้าความหมายกว้างออก และความหมายย้ายที่ เพื่อความเข้าใจความหมายได้ถูกต้องจึงต้องอาศัยการตีความ

การตีความเป็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นเสมอเมื่อมีการสื่อสารด้วยภาษา ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน เพราะการตีความ คือ การวิเคราะห์คำหรือข้อความที่สื่อสารออกมา เพื่อกำหนดความหมายอันแท้จริงของคำหรือข้อความนั้นให้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของผู้ส่งสาร

ผู้ที่ตีความภาษาให้มีประสิทธิภาพควรยึดแนวทางตามหลักพุทธธรรม คือ 1) อตถปฏิสัมปทา มีปัญญาแตกฉานในอรรถ คือ เนื้อความและความหมายที่จะขยายออกไป 2) ธัมมปฏิสัมปทา ปัญญาแตกฉานในธรรม คือ ในหลักสามารถกำหนดประเด็นได้ชัดเจน 3) นิรุตติปฏิสัมปทา ปัญญาแตกฉานในภาษา มีความสามารถเข้าใจในภาษาในถ้อยคำ สำนวน รวมถึงรสในภาษา สามารถเลือกมาใช้ให้มีประสิทธิภาพ 4) ปฏิภาณปฏิสัมปทา มีปัญญาแตกฉานในการคิดค้นการ สามารถเอาความรู้ที่มีอยู่หรือได้รับถ่ายทอดมาเชื่อมโยงสัมพันธ์สร้างเป็นความรู้ใช้แก้ปัญหาและสร้างสรรค์

คำสำคัญ: การตีความภาษา; พุทธธรรม; ประสิทธิภาพการสื่อสาร

*ได้รับบทความ: 4 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 1 เมษายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 5 มิถุนายน 2567

Received: June 4, 2023; Revised: April 1, 2024; Accepted: June 5, 2024

Abstract

This article aims to present the meaning and importance of language and interpretation for maximum communication efficiency, complete benefits for both individuals and society based on principles of the Buddhadharmma.

Language is a means of conveying symbols to understand each other. There are 3 important elements: sound, structure, and the meaning which has four main characteristics: stabling, narrowing, broadening, and transient meaning. In order to understand the meaning correctly, interpretation is required.

Interpretation is something that always happens when communicating with both spoken and written language. Because interpretation is the analysis of words or messages that communicated to determine the true meaning of the word or message in accordance with the intent of the communicator.

Those who interpret language effectively should adhere to the principles of the Buddhadharmma: 1) Attha-patisampada, having knowledge in terms of content and meaning to expand. 2) Dhammapatisampada, wisdom in the Dharma, that is, in principle, the issue can be clearly defined. 3) Nirutti Patisapadha, proficiency in language, ability to understand language in words, idioms, and flavors in language, able to choose and apply for efficiency. 4) Patiphan-patisapadha, having a keen intelligence to keep up with ideas, being able to connect existing or inherited knowledge, create knowledge, solve problems, and create.

Keywords: Language Interpretation; Buddhadharmma; Effective Communication

1. บทนำ

ภาษาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์มากที่สุด เพราะคนจะคุ้นเคยกับภาษา เหตุที่ต้องใช้อยู่ทุกวัน พอๆ กับอริยาบถทั้ง 4 คือ การยืน เดิน นั่ง และ นอน เพราะภาษาเป็นเครื่องมือสำหรับสื่อความหมายให้เข้าใจซึ่งกันและกันในกลุ่มมนุษย์ ภาษาเป็นการแสดงออกถึงความในใจจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งหรือไปยังหลายๆ คน ซึ่งการแสดงออก

ที่หลากหลายวิธีการ ที่เห็นว่าสำคัญกว่าวิธีการอื่น คือ การพูดและการเขียน

อนุমানราชธน, พระยา (2532) ได้ให้ความเห็นเรื่องการเกิดขึ้นของภาษาพูดและภาษาเขียนว่า คำพูดจะเกิดเป็นภาษาพูดขึ้นมาได้เมื่อมนุษย์ได้เปล่งเสียงออกมาต่อเนื่อง ได้ระเบียบเป็นประโยค มีความหมาย และมีผู้ได้ยิน รับรู้เข้าใจตรงกัน ความหมายที่ผู้พูดตั้งใจไว้ ผู้ได้ยินรับรู้ ถ้าต้องการพูดตอบ

ก็จะสามารถพูดในทำนองเดียวกัน ส่วนภาษาเขียนคือการแสดงออกในทำนองเดียวกันกับภาษาพูด แต่จะแทนเสียงที่เปล่งออกมาโดยการเขียนเป็นตัวหนังสือ ซึ่งทั้งการพูดและการเขียนนั้นมีผลตามที่ต้องการเหมือนกัน ภาษาเป็นส่วนสำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญต่างๆ ถ้าขาดภาษาเสียแล้วงานต่างๆ ก็จะไม่สำเร็จผล เพราะขาดความเข้าใจซึ่งกันและกันนั่นเอง

สังคมของมนุษย์สมัยก่อนจะอาศัยอยู่เป็นกลุ่มชนาย่อม มีความจำเป็นในการใช้คำพูดในการสื่อสารไม่มากนัก ซึ่งคำที่คิดขึ้นมาใช้สื่อสารสิ่งต่างๆ ส่วนใหญ่จะเป็นคำพื้นๆ เพื่อทำความเข้าใจกันในชีวิตประจำวัน เมื่อกาลเวลาผ่านไป เมื่อสังคมมนุษย์เจริญขึ้น มีความคิดอ่านและพัฒนาสังคมของแต่ละเผ่าพันธุ์มากขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องใช้คำในการสื่อสารมากขึ้นเช่นกัน คำใช้เรียกสิ่งของเครื่องใช้ก็มีมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อความเจริญทางด้านวิทยาการต่างๆ มีมากขึ้นเท่าไร ความจำเป็นที่จะต้องคิดคำศัพท์หรือคำพูดเพื่อสื่อสารสิ่งนั้นๆ ก็มากขึ้นเช่นกัน

ในส่วนของภาษาไทยก็อยู่ในลักษณะเดียวกันนี้ ในด้านวิวัฒนาการจนอาจกล่าวได้ว่าภาษาไทยมาตรฐานในปัจจุบันได้มีพัฒนาการไปจนเกือบถึงจุดสูงสุดตามความเจริญทางด้านวัฒนธรรมและวิทยาการได้มีการสร้างคำศัพท์ขึ้นมาจำนวนมาก เพื่อใช้สื่อสารกันในด้านต่างๆ เช่น ด้านกฎหมาย การศึกษา เศรษฐกิจ สังคม ประกอบกับศูนย์กลางการปกครองไทยตั้งอยู่ในทำเลที่ติดต่อกับชาวต่างชาติต่างภาษาได้ดี จึงได้

รับคำศัพท์ที่เป็นคำยืมจำนวนมาก ทั้งภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาจีนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันภาษาอังกฤษได้เข้ามาเป็นอันมาก ผ่านทางการศึกษา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ คำศัพท์เหล่านั้นเมื่อเข้ามาใช้ปะปนในภาษาไทย ได้กลายเป็นคำศัพท์ภาษาไทยไปแล้ว

เมื่อภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้สื่อสาร แสดงความในใจต่อกันและกัน ภาษาจึงเกิดปรากฏการณ์ในการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอในทุกๆ ภาษา โดยเฉพาะคำที่พูดจาสื่อสารกันในชีวิตประจำวันจะมีการเปลี่ยนแปลงไปได้เร็วมาก คำบางคำนิยมใช้เสมอในสมัยหนึ่ง ต่อมาในอีกสมัยหนึ่งอาจจะไม่นิยมใช้หรือเลิกใช้ ด้วยการหาคำอื่นมาแทนในความหมายเดียวกัน ในกรณีนี้คำที่เลิกใช้ในการสื่อสารประจำวัน แต่ยังปรากฏในหลักฐานเอกสารรุ่นเก่า เมื่อคนรุ่นใหม่ไปอ่านเอกสารนั้นก็ทำให้ไม่เข้าใจและไม่รู้เรื่องกัน นอกเหนือไปกว่านั้น คำศัพท์บางคำที่ยืมมาจากภาษาต่างประเทศไม่ว่าจะเป็นคำศัพท์ทางศาสนา คำศัพท์เฉพาะในศาสตร์ต่างๆ ที่มีความหมายเฉพาะในเรื่องนั้นๆ อาจทำให้ผู้รับสารที่ต่างประสบการณ์เข้าใจหรือให้ความหมายที่ต่างกันไป

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว จึงทำให้เกิดมีศาสตร์แห่งการตีความขึ้น เพื่อหาข้อยุติและตกลงร่วมกันในการให้ความหมายและสื่อความร่วมมือกันในคำศัพท์นั้นๆ ข้อความนั้นๆ หรือเรื่องนั้นๆ เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและขจัดข้อขัดแย้งในสังคม

2. ภาษา

ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่าภาษานี้ เอกฉันท จารุเมธีชน (2537, หน้า 1-3) ได้ศึกษาวิเคราะห์และสรุปนำเสนอเรื่องของภาษาไว้ว่า คำว่า ภาษา เป็นคำที่มีราก (Root) ของคำมาจากธาตุภาษา √(bhāṣ) ในภาษาสันสกฤตมีความหมาย คือการพูดคุย การสนทนา การบอกกล่าวเล่าแจ้งให้ทราบ ในภาษาบาลีใช้คำว่า ภาสา ซึ่งมีความหมายในทำนองเดียวกัน นั่นคือภาษาเป็นเครื่องมือสื่อความหมายให้กำหนดรู้ความประสงค์ของกันและกัน พร้อมทั้งมีการตอบสนองให้ถูกต้องตามเจตจำนงของผู้สื่อความหมายออกไปด้วยการพูด การเขียน รวมถึงการแสดงกิริยาอาการ

ภาษามีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ เสียง (หน่วยที่เล็กที่สุด) แบบสร้าง (โครงสร้างของภาษา) และความหมายที่ผ่านการตีความดังมีความขยายของแต่ละองค์ประกอบ ได้แก่ 1) เสียง ได้แก่ เสียงพูดที่นึกไว้ แล้วเปล่งออกมาให้ผู้อื่นได้ยิน เช่น ออกเสียงว่า แม่น้ำ ตก ลง มาช่วย ด้วย เป็นต้น 2) แบบสร้าง ได้แก่ รูปแบบของภาษาที่กล่าวออกมา ซึ่งอาจกล่าวไปคำเดียวๆ บ้าง คำหลายคำเรียงกันบ้างดังที่เขากำหนดเรียกตามหลักไวยากรณ์ว่า พยางค์ คำ วลี และประโยค และ 3) ความหมาย ได้แก่ สิ่งที่ถูกพูดและผู้ฟังเข้าใจตรงกัน คือ ฟังออกและสามารถพูดตอบได้กันได้ว่ารู้เรื่องตรงกัน โดยผ่านการตีความ

สรุป ภาษาคือ เครื่องมือสื่อความหมาย ซึ่งจะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพต้องครบองค์ประกอบ คือ เสียง แบบสร้าง และความหมาย

3. การตีความ

มีการให้นิยามของคำว่า การตีความแตกต่างกันไปในเบื้องต้น ขอใช้นิยามของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 466) ความว่า ตีความเป็นคำกริยา หมายถึงชี้หรือกำหนดให้ความหมายหรืออธิบาย ใช้หรือปรับให้เข้าใจเจตนาและความมุ่งหมายเพื่อความถูกต้อง ในทางกฎหมายการตีความ คือ การวิเคราะห์ถ้อยคำหรือข้อความในกฎหมายนิติกรรมสัญญาหรือเอกสารอื่นๆ ที่มีปัญหาข้อสงสัยหรือมีความหมายไม่ชัดเจนเพื่อกำหนดความหมายอันแท้จริงของถ้อยคำหรือข้อความนั้นๆ เช่น การตีความกฎหมาย

ในด้านวรรณกรรมมีการกล่าวถึงการตีความในพจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2552, หน้า 58-59) ว่าการตีความ คือ ความพยายามที่เข้าใจความหมายที่สื่อออกมาทางภาษาของวรรณกรรมและเข้าใจความสำคัญของงาน โดยอาศัยความรู้ลึกซึ้งซึ่ง สนใจที่เกิดขึ้นเองในใจด้านหนึ่ง และโดยอาศัยการวิเคราะห์รูปแบบองค์ประกอบต่างๆ ของผลงานตลอดจนประสิทธิผลที่เกิดจากการอ่านงานชิ้นนั้นๆ

ในขั้นนี้ จึงกล่าวได้ว่าการตีความคือการวิเคราะห์คำหรือข้อความที่มีการสื่อสารออกมาเพื่อกำหนดความหมายอันแท้จริงของคำหรือข้อความนั้นให้ถูกต้อง ตรงตามเจตนารมณ์ของผู้ส่งสาร และตอบสนอง ให้ถูกต้องมีประสิทธิภาพสูงสุดในการสื่อสารแต่ละเรื่องที่เป็นการพูดและการเขียน

4. ความสำคัญของภาษาเพื่อการตีความ

ภาษามีความสำคัญต่อการสื่อสารและการตีความ ดังที่ ชวป์ พูลเพิ่ม (2537) ได้ยกคำกล่าวของปราชญ์ขงจื้อมาเสนอไว้ว่า “ถ้าภาษาไม่ถูกต้องสิ่งที่พูดก็ไม่ตรงกับความหมายที่จะพูด เมื่อเป็นเช่นนั้นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอันไม่ได้กระทำ ศีลธรรมและศีลปะย้อมเสื่อมคลายลง ความยุติธรรมเสื่อมเสีย ประชากรจะวุ่นวายอย่างไม่สามารถช่วยอะไรได้ ด้วยเหตุนี้ภาษาจึงสำคัญเหนือสิ่งอื่นใด” พร้อมกันนั้นก็ได้ยกคำกล่าวในคัมภีร์ฉานโทคยะอุปนิษตมาเสนอเพิ่มน้ำหนักในประเด็นนี้ว่า “ถ้าไม่มีภาษาจะรู้คุณรู้โทษไม่ได้ จะรู้จริงหรือเท็จไม่ได้ จะรู้ดีหรือชั่วไม่ได้ จะรู้สุขหรือทุกข์ไม่ได้ ภาษาเท่านั้นที่จะทำให้รู้ทั้งหมดนี้ ฟังบริการในเรื่องของภาษา”

ส่วนการตีความนั้นเป็นเรื่องที่ต้องเกิดขึ้นเสมอเมื่อมีการสื่อสารด้วยภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ผู้ส่งสารสื่อสารออกไปผู้รับสารจะต้องตีความหมายสารนั้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกับเจตนาของผู้ส่งสาร การสื่อสารความนั้นถึงจะเรียกว่าเป็นภาษาดังความหมายที่แสดงไว้ในเบื้องต้นนั้น ในประเด็นนี้ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร (2560, หน้า 1) ให้ความเห็นว่าการตีความเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของมนุษย์ โดยเฉพาะการใช้ಾಯตนะเพื่อรับรู้ข้อมูลจากโลกภายนอก ทุกครั้งที่เราเปิดಾಯตนะเพื่อรับรู้ข้อมูล เช่น เปิดตาดูใบหน้าอันหงิกงอของเพื่อนสนิท หรือเปิดหูฟังเสียงขุ่นๆ ของคนใกล้ตัว ทันทิที่เราพยายามทำความเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์จากใบหน้าหงิกงอของเพื่อนสนิทหรือจากเสียงขุ่นๆ ของคนใกล้ตัวว่าเขาเหล่านั้นกำลังบอกอะไรผ่านใบหน้าที่หงิกงอ

หรือน้ำเสียงขุ่นๆ นั้นหมายความว่ากระบวนการตีความได้เกิดขึ้นแล้วในตัวของเรา และจะเกิดขึ้นในลักษณะนี้ทุกครั้งที่เราใช้อยตนะรับรู้

5. ที่มาของคำในภาษา

การศึกษาเรื่องที่มาของคำในภาษา (Etymology) เป็นการหาความรู้ว่าด้วยคำพูดในภาษาซึ่งปรากฏในพจนานุกรม การศึกษาเรื่องนี้จะทำให้ทราบว่า คำใดมีรูปและเสียงเดิมเป็นอย่างไร ต่อมาภายหลังมีการเปลี่ยนแปลงทางเสียงไปบ้างในด้านต่างๆ คือ

การลดเสียงหรือเสียงหายอันอาจเป็นการลดเสียงหลังคำ เช่น เถิด→เถอะ, เฟิง→เฟ่อ, ซิก→ซี่ เป็นต้น การลดเสียงกลางคำ เช่น อันไร→อะไร, ฉั่นนั้น→ฉะนั้น, ท่านนาย→ทนาย, ท่าน→ธ, คนไร→ใคร, หมากม่วง→มะม่วง, หมากนาว→มะนาว, ดาววัน→ตะวัน, ตัวขาบ→ตะขาบ เป็นต้น การลดเสียงหน้าคำ เช่น หรือไม่→ไหม, ผละ→ละ เป็นต้น

การเพิ่มเสียงอันอาจเกิดจาก เพิ่มเสียงหน้าคำ เช่น โดน→กระโดน, แอม→กระแอม, แร้ง→อีแร้ง, ดุจ→ประดุจ, สาน→ประสาน เป็นต้น การเพิ่มเสียงกลางคำ เช่น ตกใจ→ตลกใจ, นกยาง→นกกระยาง, ลูกเดือก→ลูกกระเดือก เป็นต้น การเพิ่มเสียงท้ายคำ เช่น เฉย→เฉยเมย, เผลอ→เผลอเรือ, ซื่อ→ซื่อป้อ, เชื้อ→เชื้อซ่า เป็นต้น

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางเสียงดังกล่าวแล้ว คำในภาษายังมีการเปลี่ยนแปลงทางความหมายด้วย คือ

ความหมายแคบเข้า เช่นคำว่า “กุ” ซึ่งเป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 มีใช้เป็นปกติธรรมดาในสมัยก่อน โดยเฉพาะในศิลาจารึกหลักที่ 1 พ่อขุนรามคำแหงใช้สรรพนามแทนพระองค์ว่า “กุ” อย่างชัดเจน ต่อมามีการใช้คำอื่นแทนคำว่า “กุ” จำนวนมาก เช่น ข้าพเจ้า ข้าพระพุทธเจ้า ดิฉัน กระผม เป็นต้น คำว่า กุ จะยังนิยมใช้ในการพูดจากันในวงการเพื่อนสนิท ถ้านำไปสื่อสารในที่ทั่วไปจะถูกมองว่าเป็นการใช้ภาษาที่ไม่สุภาพ ในลักษณะนี้เรียกว่าความหมายแคบเข้า

ความหมายกว้างออก เช่นคำว่า แม่ ซึ่งหมายถึงผู้ให้กำเนิด เช่น แม่คน แม่วัว แม่ไก่ ต่อมาภายหลังมีคำจำนวนมากที่สร้างขึ้นจากคำว่า แม่ เช่น แม่ทัพ แม่เล่า แม่งาน แม่เหล็ก แม่บ้าน แม่กอง เป็นต้น ความหมายของคำว่า แม่ ได้หมายถึงหัวหน้า ผู้เป็นใหญ่ อีกความหมายหนึ่ง ลักษณะนี้อธิบายว่าเป็นความหมายกว้างออก

ความหมายย่ำยี คือการให้ความหมายที่ต่างไปจากความหมายเดิมอย่างสิ้นเชิง เช่น คำว่า ผม คือเส้นผม เป็นอวัยวะเบื้องสูงของร่างกาย ภายหลังคนไทยนิยมใช้เป็นคำสุภาพแทนตัวผู้พูด ใช้พูดกับเจ้านาย ไม่ใช่คำว่า กุ ตามแบบโบราณ จึงใช้อวัยวะเบื้องสูงของร่างกายแทนตัวผู้พูด คือเกล้าผม กระผม ผม แล้วพูดอวัยวะต่ำของเจ้านาย คือ ฝ่าพระบาท ฝ่าบาท พระบาท ไตเท้า ในลักษณะนี้อธิบายว่า คำว่า ผม มีความหมายย่ำยีที่จากคำเรียกอวัยวะเบื้องสูงมาเป็นคำสรรพนาม แทนตัวผู้พูดซึ่งเป็นชาย

การศึกษาเรื่องที่มาของคำในภาษาทางหนึ่งต้องอาศัยหลักการทางประวัติศาสตร์เป็น

เครื่องช่วย ราวกับว่าใช้ประวัติศาสตร์เป็นสะพานทอดไปสู่ที่หมายที่ต้องการ เพราะมนุษย์ไม่ได้อยู่แต่ตามลำพังในพวกของตนได้มีการคบหาสมาคมกับผู้อื่นด้วยถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน รวมถึงภาษาก็ต้องยืมกันใช้สอดคล้องกับคำารสของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ที่พระยาอนุমানราชชน (2532, หน้า 7) ยกมาแสดงไว้ว่า “สรรพสัตว์ทั้งหลายจะต้องเลี้ยงตัวเติบโตด้วยเลือดเนื้อของผู้อื่น จะกินตัวเองให้เติบโตไม่ได้ เหมือนกับภาษาของชาติทั้งหลายจำต้องอาศัยคำต่างภาษาปนภาษาของตนจึงจะกว้างใหญ่ไพศาลออกไปได้ ไม่มีชาติใดในโลกที่ไม่มีภาษาอื่นปน”

การศึกษาเรื่องที่มาของคำในภาษาทางภาษาศาสตร์ก็คล้ายกับการศึกษาของนักวิทยาศาสตร์ที่สามารถสันนิษฐานและทราบเรื่องราวของโลกตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ด้วยการอาศัยซากของสัตว์และต้นไม้ที่จมฝังอยู่ใต้ดินมาแล้วหลายแสนล้านปี จนซากเหล่านั้นกลายเป็น Fossil อันช่วยให้รู้เรื่องราวของโลกในอดีต คำในภาษาก็มีลักษณะคล้ายดังที่กล่าวมา คำบางคำที่เหลือซากตกค้างอยู่ในคำพูด เช่น คำว่า เปี้ย แต่เดิมเราใช้เป็นเงินปลีกเพื่อจับจ่าย ได้ตกทอดมาเหมือนเป็นซากทางภาษาที่เราใช้อยู่กับคำอื่น เช่น เปี้ยปรับ เปี้ยเลี้ยง ดอกเปี้ย ดังมีสำนวนไทยว่า เก็บเปี้ยไต้ถุนบ้าน เป็นต้น

ลักษณะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งเกี่ยวกับที่มาของคำในภาษา คือการยืมคำกันมาใช้ ชาติที่เจริญแล้วจะมีคำที่ใช้ในภาษามาก เพื่อให้เหมาะและพอใช้ในการสื่อสารเรื่องต่างๆ ในสังคม จึงต้องมีการยืมคำกับใช้ และคำที่ยืมใช้นั้นจะต้องง่ายต่อการถ่ายเสียง หรือถ้าถ่ายเสียงยากก็จะมีการแก้

เสียงเพื่อให้เข้ากับเสียงในภาษาของตน

สรุป คำในภาษามีประวัติและความเป็นมาที่ต่างกันไป และคำบางคำก็มีการเปลี่ยนแปลงทั้งแคบเข้า กว้างออก และย้ายที่ ดังนั้นเพื่อทราบชัดถึง ความหมายของคำแต่ละคำต้องอาศัยประวัติศาสตร์ เข้ามาช่วยด้วย

6. การกำหนดรู้ความหมายของคำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 248) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า คำ เป็นนาม หมายถึงเสียงพูด เสียงที่เปล่งออกมาครั้งหนึ่งๆ เสียงพูดหรือลายลักษณ์อักษรที่เขียนหรือพิมพ์ขึ้นเพื่อแสดงความคิด โดยปกติถือว่าเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดซึ่งมีความหมายในตัว ใช้ประกอบหน้าคำอื่นมีความหมายเช่นนั้น เช่น คำนาม คำกริยา คำอุทาน เป็นต้น พยางค์ซึ่งเป็นส่วนย่อยของวรรคหรือบาทในฉันท แต่พยางค์ถือเป็นคำหนึ่งสองวรรคของคำกลอน ลักษณะนามของเสียงพูด เช่น พูดคำหนึ่ง ลักษณะนามบอกจำนวนของเคี้ยวของกิน เช่น ข้าวคำหนึ่ง

คำมีความสำคัญมากในการใช้ภาษา (เอกฉัท จารุเมธีชน, 2537, หน้า 53) ดังนั้นการเรียนเพื่อกำหนดรู้และเข้าใจความหมายของคำในภาษามีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะเรื่องการตีความ คำบางคำมีความหมายไม่คงที่ ขึ้นอยู่กับการใช้และตำแหน่งของคำนั้นๆ เพราะคำบางคำเมื่ออยู่ตามลำพังจะมีความหมายอย่างหนึ่ง แต่เมื่อเข้าประโยคหรือเข้าความแล้วความหมายของคำอาจเปลี่ยนไป ทั้งนี้เพราะความหมายของคำเป็นเรื่องเกี่ยวกับความคิด ดังความหมายของคำใน

ลักษณะที่แตกต่างกัน คือ

1. ความหมายโดยตรง เป็นความหมายปกติของคำทั่วไป เนื้อความเป็นอย่างไรความหมายเป็นอย่างนั้น เช่น คำว่า “เฒ่า” ในประโยคว่า ผู้เฒ่าอายุยืนมาก คำว่า “แม่” ในประโยคว่า แม่กัดหนู คำว่า “เสือ” ในประโยคว่า เสือเป็นสัตว์ชนิดหนึ่งที่ดุร้าย เป็นต้นคำในประโยคดังที่กล่าวมานั้น มีความหมายตรงตัวไม่มีความนอกเหนือหรือต่างไปจากนี้ ข้อความเป็นอย่างไร ความหมายของคำก็เป็นอย่างนั้น จึงเรียกว่าเป็นความหมายโดยตรง

2. ความหมายโดยนัย หรือบางท่านเรียกว่าความหมายเชิงอุปมา คือความหมายของคำที่กลายไปจากความหมายเดิม เช่น เสือ ความหมายเดิมหรือความหมายตรง คือสัตว์ป่าที่ดุร้าย ชนิดหนึ่ง แต่เราอาจใช้คำ “เสือ” ในความหมายดุร้ายหรือน่ากลัว เช่น นายคนนี้เป็นเสือร้ายในถิ่นนั้น คำอุปมาจึงหมายถึงการนำคำที่ใช้อยู่ตามปกติสำหรับสิ่งหนึ่งไปใช้สำหรับสิ่งหนึ่งที่เราเห็นว่ามียุทธลักษณะคล้ายกันหรือเข้ากันได้ เช่น ประโยคว่า คุณเป็นควายปล่อยให้เขาจูงจูง ในที่นี้หมายถึงความโง่ ประโยคว่า หมูเป็นเหยื่อของเสือเสมอ ในที่นี้หมายถึงคนโง่หรือคนอ่อนแอประโยคว่า เขาขึ้นต้นไม้ไฉไลเป็นลิงเลย ลิงในที่นี้หมายถึงความรวดเร็ว เป็นต้น

3. ความหมายแฝงเป็นความหมายย่อยที่เร้นอยู่ในความหมายใหญ่ หรือความหมายปกติ เพื่อบอกลักษณะหรือรายละเอียดบางอย่างของความหมายใหญ่อีกทีหนึ่ง ดังนั้นความหมายแฝงจึงเป็นความหมาย เนาๆ ถ้าไม่พิจารณาให้ดีอาจไม่ทราบ เช่น คำว่า ลง บอกให้ทราบว่าเคลื่อนจากสูงลงต่ำ ใช้ขยายคำอื่น เช่น ยกลง วางลง นอนลง ไหลลง

เพลง คำว่าลง เป็นต้น คำว่า ขึ้น บอกให้ทราบเคลื่อนจากต่ำไปหาสูง ใช้ขยายคำอื่นเช่น ดังขึ้น ไต่ขึ้น ยกขึ้น ยืนขึ้น ขึ้นขึ้น เป็นต้น

4. ความหมายตามบริบท คือความหมายของคำในลักษณะนี้ จะขึ้นอยู่กับความหมายในประโยค เมื่อข้อความในประโยคเปลี่ยนไป ความหมายก็จะเปลี่ยนไปด้วย เช่น ความหมายของคำว่า ขึ้นจะเปลี่ยนไปตามบริบท ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คุณจารุรัตน์ ขึ้นไปบนอาคารเรียน
คำว่า ขึ้น หมายถึง เคลื่อนไปข้างบน

ฝึกกาดชาวขึ้นงามดีจึงเลย
ขึ้น หมายถึง งอกงาม

คนบดอีครพลกำลังมือขึ้น
ขึ้น หมายถึง โชคดี

นักกีฬายิงธนู ขึ้นสายธนู
คำว่า ขึ้น หมายถึง โกง

คุณแวนฟ้าขึ้นเสียงกับผู้จัดการ
คำว่า ขึ้น หมายถึง พุดเสียงดังด้วยความโกรธ

บริษัทขึ้นเงินเดือนให้พนักงาน
คำว่า ขึ้น หมายถึง เพิ่ม ฯลฯ

สรุป ความหมายของคำจะมีทั้งความหมายโดยตรง ความหมายโดยนัย ความหมายแฝง และความหมายตามบริบท เมื่อจะตัดสินใจสื่อความหมายของแต่ละคำ รวมถึงการตีความต้องคำนึงถึงส่วนต่างๆ ดังกล่าว

7. วัฒนธรรมกับการตีความทางภาษา

วัฒนธรรมคืออะไรก็ตามที่มนุษย์สร้างขึ้น และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อความเจริญงอกงาม ในวิถีชีวิตของสังคมส่วนรวม เป็นเรื่องที่ถ่ายทอด

และเอาอย่างกันได้ เป็นเครื่องช่วยจรรโลงชาติให้พัฒนาสถาพรต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ภาษาเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและได้รับการปรับปรุงพัฒนาแบบมีวิวัฒนาการถ่ายทอดกันมา ช่วยจรรโลงสังคมโลกให้คงอยู่ และพัฒนาสืบเนื่องไม่ขาดสาย ภาษาจึงเป็นวัฒนธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง ดังนั้นเมื่อจะตีความทางภาษาจึงจำเป็นต้องมองจากมุมมองของวัฒนธรรมด้วย

ภาษาเป็นเครื่องมือบันทึกเรื่องราวต่างๆ ในอดีตไว้ และส่งทอดมาปัจจุบัน และสัมพันธ์ส่งไปในอนาคต ภาษาเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เป็นเครื่องบอกระดับวัฒนธรรมของคนในสังคมในด้านการศึกษา อบรม และวิชาชีพต่างๆ ภาษาบอกให้ทราบถึงพัฒนาการของวัฒนธรรมทางสังคม พร้อมทั้งสะท้อนวิถีชีวิตของคนในสังคม เช่น ความเป็นอยู่ ความเชื่อ ความคิด ดังจะเห็นได้จาก นิทานชาวบ้าน ปริศนาคำทาย เพลงกล่อมเด็ก และการละเล่นพื้นบ้าน เป็นต้น

การใช้ภาษาเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เพื่อสื่อความหมายของคนในสังคม คือการใช้ภาษาให้ถูกต้องตามวัฒนธรรมตามแบบแผน สื่อความให้แจ่มแจ้งไม่กำกวม เพื่อป้องกันการเข้าใจไม่ถูกต้องในหมู่คณะ โดยทั่วไปวัฒนธรรมในการใช้ภาษาจะมี 3 ลักษณะ คือ การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การใช้ภาษาเพื่อการสั่งสอน และการใช้ภาษาเพื่อการสร้างสรรค์ ดังลักษณะเฉพาะของแต่ละอย่าง คือ

วัฒนธรรมการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารคือ การใช้ภาษาให้เหมาะสมแก่ฐานะของบุคคล ได้แก่การใช้คำราชาศัพท์ การใช้ภาษาระหว่างผู้มีสถานภาพ

สูงกว่ากับผู้มีสถานะภาพต่ำกว่าด้วย ชาตวิมุติ วิทยุฒิ และคุณุฒิ เป็นต้นรวมไปถึงการใช้ภาษาใน เครือญาตินอกจากนี้ยังมีแบบกำหนดการใช้ภาษา ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การกล่าวคำอวยพร การ ได้วาที การกล่าวคำปราศรัย การกล่าวสุนทรพจน์ ซึ่งในการพูดนั้นอาจมีการใช้ภาษาประกอบให้ สอดคล้องกับขนบของการพูดแต่ละแบบด้วย

วัฒนธรรมการให้ภาษาเพื่อการสั่งสอนจะ เห็นได้จากการนำเสนอในรูปแบบของสำนวน สุภาษิต คำพังเพย คำขวัญ คติพจน์ บทเทศน์ เป็นต้น

วัฒนธรรมการใช้ภาษาเพื่อการสร้างสรรค์ ได้แก่ การใช้ถ้อยคำในการเรียบเรียงวรรณกรรมทั้ง ร้อยแก้วและร้อยกรอง เป็นการสร้างสมบัติทาง วัฒนธรรมให้คงอยู่เป็นมรดกตกทอดถึงอนุชน

สรุป ดังนั้นเมื่อภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่าง หนึ่ง การจะตีความหมายต้องคำนึงถึงวัฒนธรรม ของชาติ และการใช้ภาษาเพื่อสื่อความหมาย วัตถุประสงค์การใช้ภาษาแต่ละส่วนด้วย

8. การตีความภาษาตามหลักพุทธธรรม

เนื่องจากความหมายในภาษามีทั้งระดับ พื้นผิวธรรมดาและระดับลึกที่เป็นนามธรรม ดังที่ พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร (2560, หน้า 77) ได้ สรุปแนวการตีความของพุทธทาสภิกขุ ว่า ภาษามี 2 ระดับ คือ ภาษาคนกับภาษาธรรม ภาษาคน คือ ภาษาที่ใช้ตามนิยมของชาวโลกทั่วไป เช่น ภาษาที่ กล่าวถึงเรื่องตัวตน บุคคลเรา เขา ส่วนภาษาธรรม คือ ภาษาระดับสัจธรรมที่ไม่เกี่ยวเรื่องตัวตน พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมผ่านภาษา 2 ประเภทนี้ แต่จุดมุ่งหมายอย่างแท้จริงของพระองค์ คือ

ภาษาธรรม ดังนั้นเวลาตีความทางภาษาที่เป็น ภาษาคน ผู้ตีความจึงไม่ควรหยุดอยู่เพียงความ หมายในภาษาคน เท่านั้น ควรให้เข้าถึงความหมาย ในระดับลึกในภาษาธรรมด้วย

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2559, หน้า 32-38) ได้เมตตาให้ความรู้เรื่องนี้ใน เรื่องการสื่อภาษาเพื่อเข้าถึงสัจธรรม ดังสาระที่ขอ สรุปเสนอดังต่อไปนี้ว่า ผู้ใช้ภาษาเป็นสื่อหรือผู้พูด นั้น ในเบื้องต้นจะต้องมีความซื่อสัตย์มีความจริงใจ ต่อผู้ฟัง และจริงใจต่อสัจธรรม เพราะถ้าสิ่งที่พูด เป็นเท็จก็นำไปสู่ความจริงไม่ได้ การที่จะใช้ภาษา ให้มีประสิทธิภาพให้คนอื่นเกิดความรู้และเข้าใจจะ ต้องมีหลักที่เรียกว่า ความแตกฉาน 4 ประการ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกหมวดธรรมนี้ว่า ปฏิสัมปทา คือมีปัญหาแตกฉาน ได้แก่ 1) อรรถปฏิ สัมปทามีปัญหาแตกฉานในอรรถ คือ เนื้อความ และความหมายที่จะขยายออกไปได้ 2) ธัมมปฏิ สัมปทามีปัญหาแตกฉานในธรรม คือ ในหลัก ตัวประเด็นความหมาย ว่าด้วยเรื่องราวมากมาย พิสตารควรสามารถจับมาตั้งวางเป็นหลักเป็น ประเด็นได้ 3) นิรุตติปฏิสัมปทามีปัญหาแตกฉาน ในภาษา มีความสามารถเข้าใจในภาษา ในถ้อยคำ สำนวน รวมถึงรสในภาษาสามารถเลือกมาใช้ให้ได้ ผลมีประสิทธิภาพในการสร้างความเข้าใจความรู้ แสดงความต้องการของตนได้ ชักจูงผู้อื่นได้ เป็นต้น และ 4) ปฏิภาณปฏิสัมปทามีปัญหาแตกฉานใน ความคิดทันการ สามารถเอาความรู้ที่มีอยู่หรือได้ รับถ่ายทอดมาเชื่อมโยงสัมพันธ์ สร้างเป็นความรู้ ความคิดใหม่ ใช้แก้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2559,

หน้า 121)

ผู้มีหลักธรรม 4 ประการนี้ ด้วยการฝึกปฏิบัติจนหยั่งรู้แล้ว จะอยู่ในยุคข้อมูลข่าวสารได้อย่างดี การใช้ภาษาเป็นสื่อที่จะให้เข้าถึงสัจธรรมหรือภาษาธรรมก็จะได้ผลดีอย่างมาก และการนำหลักปฏิสัมปทา 4 ประการนี้ ไปปรับใช้ในการตีความภาษาในสถานการณ์ต่างๆ จะช่วยให้ส่งเสริมประสิทธิภาพการสื่อสารได้เป็นอย่างดี

9. สรุป

ภาษาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์มาตั้งแต่เกิด และความรู้จนวันสุดท้ายที่จะสิ้นใจพอๆ กับอิริยาบถทั้ง 4 คือ ยืน เดิน นั่ง และนอน ในสังคมบรรพกาลเป็นสังคมเล็กๆ ภาษาที่ใช้ก็จะมีเท่าที่จำเป็นเพื่อสื่อความในสังคมนั้น เมื่อสังคมขยายตัวและมีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากขึ้นรวมไปถึงการติดต่อสัมพันธ์กับต่างชาติต่างภาษามากขึ้น การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารกันหลากหลายขึ้น ทั้งรูปแบบและวิธีการ การเข้าใจความหมายของคนที่แตกต่างกันไป

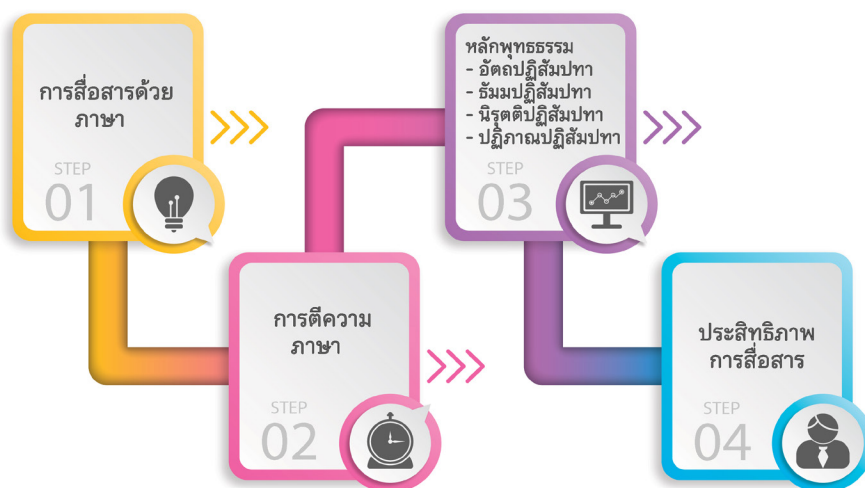
เมื่อมีการสื่อสารด้วยภาษาทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนของผู้สื่อสาร ผู้รับสารต้องตีความสื่อ่นั้นให้เกิดความเข้าใจตรงกัน สื่อ่นั้นถึงจะเรียกว่าเป็นภาษา และเนื่องจากภาษามีเสียงแบบสร้างและความหมายที่แตกต่างกัน พร้อมมีความหมายทั้งระดับพื้นผิวระดับลึก อันหมายถึง สัจธรรม

เพื่อให้การตีความภาษามีประสิทธิภาพต่อการสื่อสาร ควรถือปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม เรื่องปฏิสัมปทา 4 คือ ความแตกฉานในเนื้อความและความหมาย เรียกว่า อัตถปฏิสัมปทา ความแตกฉานในธรรมในหลักประเด็นความหมาย เรียกว่า อัมมปฏิสัมปทา ความหมายแตกฉานในภาษามีความสามารถเข้าใจในภาษา เรียกว่า นิรุตติปฏิสัมปทา ความแตกฉานในความคิดพันการ สามารถเอาความรู้ที่มีอยู่หรือได้รับถ่ายทอดมาเชื่อมโยงสัมพันธ์ เรียกว่า ปฏิภาณปฏิสัมปทา

การนำหลักพุทธธรรมไปเป็นหลักในการตีความแล้วจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นและถูกถ่วงตรงตามประเด็นก็จะส่งผลให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ ถ้าไม่มีหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวก็จะทำให้การตีความเป็นไปตามอคติที่มีในตัวผู้ตีความได้

10. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การเรียนรู้ในเรื่องภาษาให้แตกฉานทั้งประวัติของคำ ความหมายของคำ และวัฒนธรรมในการใช้จะเอื้ออำนวยให้การตีความภาษาได้ถูกต้อง และตรงตามเจตนาของผู้สื่อสารทำให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ยิ่งไปกว่านั้นภาษามีระดับความเข้าใจ คือภาษาระดับพื้นผิวและระดับสัจธรรม ดังที่ท่านพุทธทาส กล่าวว่า ภาษาคนและภาษาธรรม การใช้หลักพุทธธรรมมาช่วยในการตีความ จะทำให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ช่วย พูลเพิ่ม. (2537). *สนุกกับภาษาไทย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร. (2560). *ศาสตร์แห่งการตีความแนวพุทธ*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- _____. (2552). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2559). *การสื่อสารเพื่อเข้าถึงสังคม*. กรุงเทพฯ: ผลิตีเอ็ม.
- _____. (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: ผลิตีเอ็ม.
- อนุนานราชธน, พระยา. (2532). *ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: ครุสภา.
- เอกฉัท จารุเมธีชน. (2537). *ภาษาไทยสำหรับครู*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

